

OSMANLI SAVAŞ TARİHİ
-I-

KAMANIÇE KUŞATMASI

KAHRAMAN ŞAKUL

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Giriş 9

Kaynaklar Üzerine 10

İdeolojik Boyut 14

Etnografik ve Antropolojik Boyut 19

Teknik Boyut 21

Osmanlıların Yeni Kuzey Siyaseti 22

Sefer Yürüyüşü 30

Kamaniçe Kuşatması 37

Kuşatma Hazırlıkları 40

Kuşatma Başlıyor 44

İlk Müzakereler 53

Hendeğe Varış 56

Hendeği Geçiş 65

Büyük Tabyanın Düşüşü 70

Son Safha: İç Kaleye Lağım Atılması ve

Kasabanın Topa Tutulması 74

Kamaniçe'nin Teslimi 85

Sonrası 95

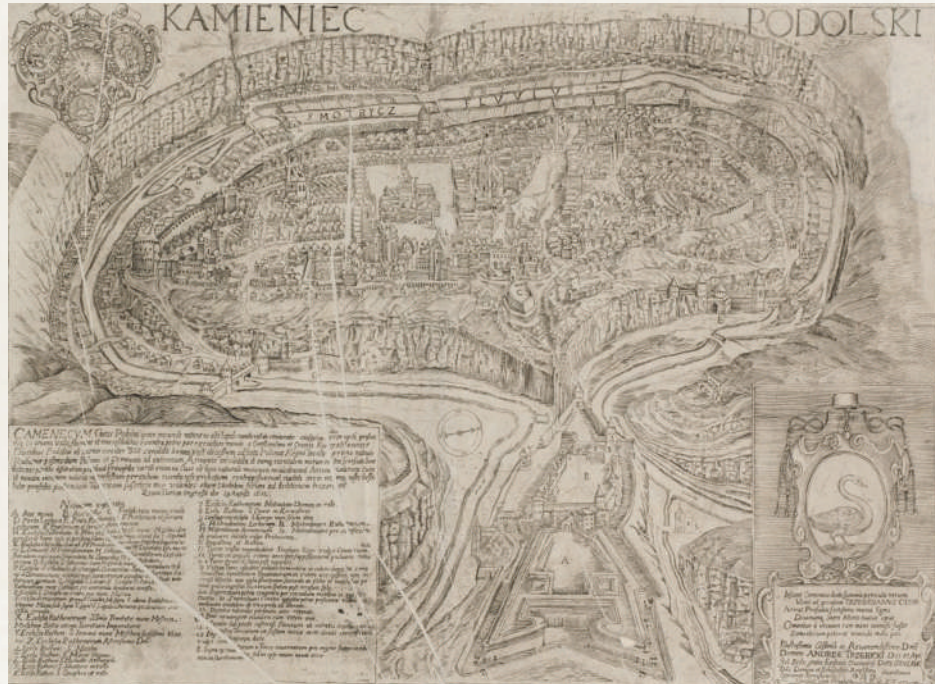
Sonuç 100

Kaynakça 107

◀ Kamianets Kuşatması Planı, Nicolas de Fer (1691)
 Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kamianets-Podilskyi_map_1691.jpg
 ▶ Kamianets Planı, Cyprian Tomaszewicz, (1672).
 Kaynak: <https://polona.pl/item/kamieniec-podolski,NDA0Njly/>

Açıklama: Nicolas de Fer'in 1691'de çizdiği Kamianets Kuşatması Planı (yukarıda) muhtemelen Cyprian Tomaszewicz'e ait 1672 tarihli plandan (yanda) uyarlanmıştır. Uyarlama esnasında sol ve sağ taraf yer değiştirmiştir. O devirde orijinal planın üzerine yarı şeffaf kağıt serilip kopya çıkartılır ve baskı esnasında yeni kağıdın üzerine tersyüz edilip serilir.

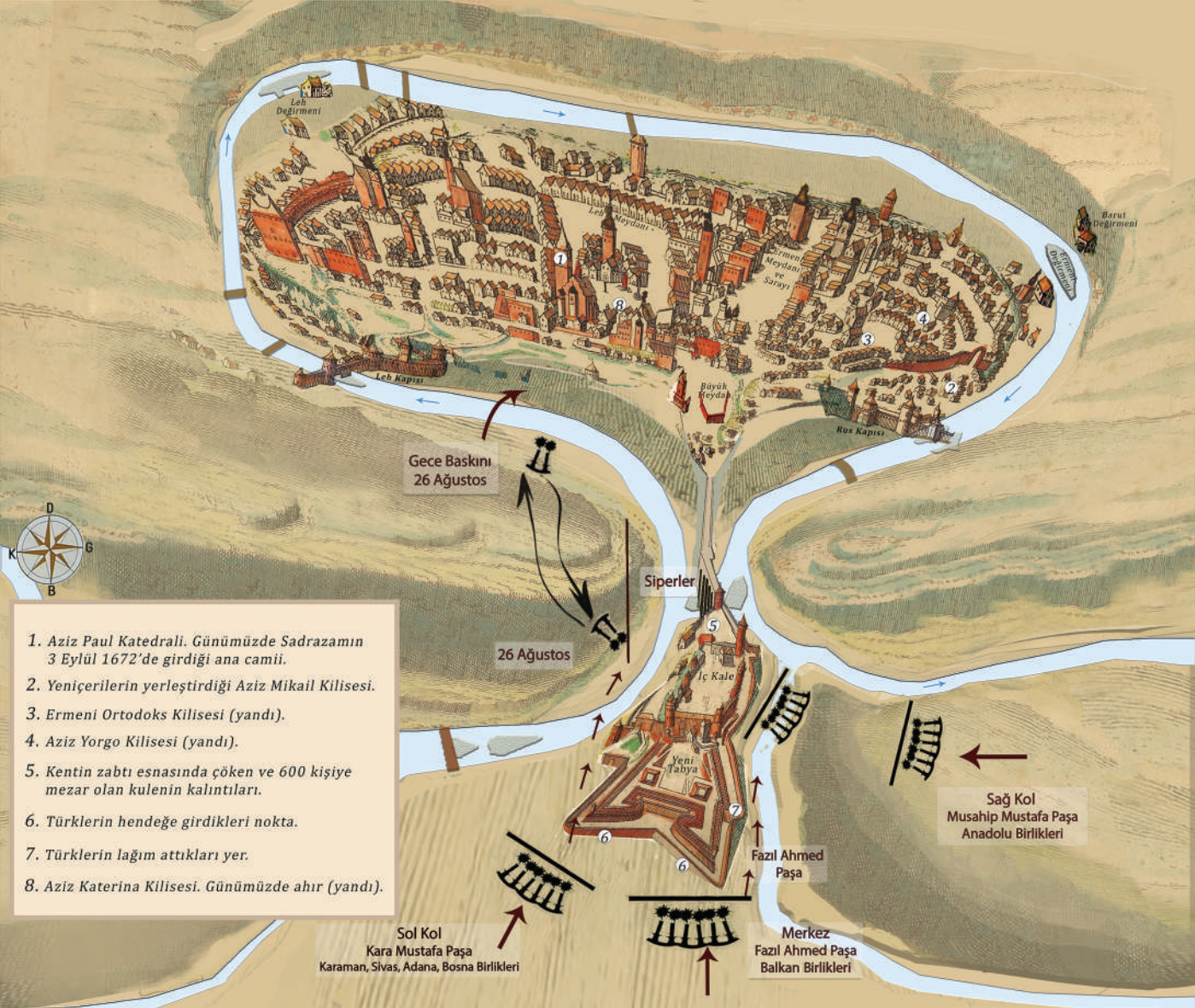

ÖNSÖZ¹

Osmanlıların Kamanıçe dedikleri Kamyanets Podilski 1672’de fethe-
dilmiş ve 1699’da II. Viyana Kuşatması’nı takip eden yenilgiler son-
rasında Lehistan’a geri verilmişti. Geniş Ukrayna düzlüklerinde üç
tarafından Turla’nın (Dnyester) sol kolu olan 40 metre derinliğindeki
Smotriç Nehri’yle kuşatılmış, kanyon içinde, adeta bir ada suretindeki sarp kaya-
lığın üzerinde kurulmuş bir kale... Nehrin öte yakasında, kale karşısında, yapılı bir
şehir... Ve kale ile şehri birbirine bağlayan bir köprü... İşte tüm bölgenin güvenliği
için vazgeçilmez olan Kamanıçe! Osmanlılar tam da bu nedenle kaleyi ele geçir-
mek istediler. 1672 Ağustos’unda Kamanıçe istihkâmlarını kuşatarak 27 Ağustos’ta
teslim aldılar. Bu şehri, kurdukları Podolya-Kamanıçe eyaletinin merkezi hâline
getirdiler. Günümüzde 100.000 kişilik nüfusuyla ve sayısız görsel güzellikteki ki-
liseleriyle bu şehir UNESCO’nun dünya mirası listesinde yer almakta ve 1977’den
beri de millî tarih sitesi statüsünde bulunmaktadır.

Bu kitap IV. Mehmed’in ilk seferi olup Kamanıçe Kalesi ve Podolya bölgesi-
nin Osmanlı topraklarına katılmasıyla sonuçlanan 1672 Lehistan Seferi’nin doruk
noktası olan Kamanıçe Kuşatması hakkındadır. Değerli yorumları ve katkıları için
Gábor Ágoston, Caroline Finkel, Anke Fischer-Kattner, Dariusz Kołodziejczyk,
Rhoads Murphey, Victor Ostapchuk ve Jamel Ostwald’a minnettarım. Lehçeden
yaptığı tercüme için Andriy Zhyvachivskyi’ye, bazı kale planlarını sağladığı
için Volodymyr Pivtorak ve Leszek Opyrchal’a teşekkür ederim. Kuşatma planları
ve haritaları hazırlayan Fatma Aladağ, Zeynep Eroğlu ve proje asistanları Özge
Tekçe ve Zeynep Hande Altuner’e şükranlarımı sunarım.

¹ Bu inceleme TÜBİTAK ARDEB 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Progra-
mı bünyesinde gerçekleştirdiğimiz 117Ko56 numaralı “On Yedinci Yüzyıl Osmanlı Kuşatmaları” konulu
araştırmanın bir ürünüdür. İlk versiyonu “Siege Warfare in Verse and Prose: Ottoman Conquest of Kame-
nets-Podolski, 1672” başlığıyla Anke Fischer-Kattner ve Jamel Ostwald (haz.), *The World of the Siege: Rep-
resentations of Early Modern Positional Warfare* (Leiden, Brill, 2019) künyeli derlemede s. 205-243 arasında
yayınlanmıştır.

Kanié Kuşatması Planı. Plan ve açıklamalar (1a)'dan uyarlanmıştır.

GİRİŞ

16 72 Haziran'ında Osmanlı ordusu batı Ukrayna'ya yürüdü. Osmanlı yanlısı Kozak Atamanı Petro Doroshenko (1666 – 1676) Osmanlıların kısaca Lehistan dedikleri Lehistan – Litvanya Ortak Tacı'na başkaldırıp Osmanlılara tabi olmayı seçmişti. Osmanlıların uyarılarına rağmen Lehistan bu durumu kabul etmeyince savaş kaçınılmaz oldu ve bu askerî seferin sonucunda Osmanlılar Kamaniçe dedikleri Kamyanets-Podilski Kalesi'ni fethettiler. Bu kitapta bu Osmanlı zaferini ideolojik, kültürel ve teknik boyutlarıyla ele alacağız. Savaşa giden diplomatik gelişmelere kısaca göz attıktan sonra Kamaniçe Kuşatması'nı ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz. Kamaniçe gibi erişilmez denilen bir kalenin sadece 10 günde fethedilmesi elbette hem içeride hem dışarıda müthiş bir heyecanla karşılanmıştı. Öyle ki II. Viyana Bozgunu'ndan (1683) sonra Lehistan defalarca kuşattığı Kamaniçe'yi asla fethedemeyip ancak 1699 yılında barış masasında geri alabildi. Padişah IV. Mehmed'in (1648-1687) katıldığı ilk sefer olması bir yana Osmanlıların kuzeyde ulaştıkları en son noktaydı. Lehistan'ın kapısı gözüyle bakılıyordu. Dönemin meşhur şairleri Yusuf Nâbî ve Mezâkî Süleyman gibi isimler katıldıkları bu kuşatmayı destansı anlatımlarıyla ölümsüzleştirirken İngiltere gibi uzak bir memleketin resmî gazetesi *London Gazette* bile kuşatmayı takip etmişti.

Hotin Antlaşması (1621) (Ressam: Marcello Bacciarelli, 1796)
Kaynak: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Treaty_of_Khotyn_\(1621\).PNG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Treaty_of_Khotyn_(1621).PNG)

Kamaniçe, Osmanlı ve Türk tarihinde Viyana Bozgunu nedeniyle unutulmaya yüz tutan Osmanlı zaferlerinden sadece biridir. Oysa 2012 senesi Kamaniçe Kuşatması'nın 340. yıldönümü idi ve biz o yıllarda çeşitli defalar Ukrayna'ya gittiğimiz vakit ne bu olayın ne II. Osman'ın Hotin Seferi'nin (1621) ne de Çehrin Seferi'nin (1678) unutulduğunu gördük. Kuşkusuz Osmanlıların özellikle Köprülüler Devri'nde kuzey serhatlerinde izledikleri yayılma siyasetinin bölge halkları (günümüzde Ruslar, Ukraynalılar, Lehler, Çekler, Slovaklar, Macarlar, Avusturyalılar) günümüze dek gelen ve folklorlarına yansıyan etkileri vardır. Bu mücadeleler bazen karşılıklı modern önyargılara ze-

min hazırlarken (Avusturya ve Rusya'daki Türk algısı) bazen de modern milletleri birbirine yakınlaştıran tarihî öğeler olmuşlardır (Ukrayna ve Macaristan'daki Türk algısı). Çeşitli milletler edebiyat alanında bu mücadeleleri ölümsüzleştirmişlerdir. Biz askerî tarihi hamasi laflarla savaşkan ruhu azdırmak için bir araç hâline getirmekten uzak durmak gerektiğine inanı-

yoruz. Düşmanlık tohumları ekmeden de askerî tarihçilik yapılabileceğini savunuyoruz. Viyana Bozgunu öncesinde Osmanlı ordusunun durumunu anlamak kadar askerî tarih merceğinden Osmanlı tarihini layıkıyla anlayıp tahlil etme çabasına katkıda bulunmayı amaçlamaktayız.

» KAYNAKLAR ÜZERİNE

Osmanlılar Uyvar (1663-1685), Kandiye (1669), Kamaniçe (1672-1699) gibi metin kaleleri birbiri ardına düşürmelerini fetihname denilen eserlerle ölümsüzleştirmek istemişlerdir. Bu eserlerin

yazarları zaferleri tabii ki himayesine girdikleri, kendilerini koruyup besleyen “devletlü” kim ise ona mâl ederlerdi. Şair Yusuf Nâbî Kamanîçe Kuşatması’na ordunun sağ kanadına komuta eden ikinci vezir Musahip Mustafa Paşa’nın divan kâtibi olarak katılıp Osmanlı tarihinin en meşhur fetihnamelerinden birini yazmıştı. Bir kale cenginin tüm teknik ayrıntılarını açıklarken İran mitolojisi (Şehname geleneği) ve İslami edebî gelenekten ödünç aldığı mecazları başarıyla kullanmıştır. Böylece kale cengi gibi uzmanlık gerektiren bir konuyu belki de hiç bilmeyen okurları, bu eser sayesinde Kamanîçe Kuşatması’nı detaylı bir şekilde anlayabilmişlerdi. Şair başarılı kariyerini aslında Kamanîçe Fetihnamesi’ne borçludur. Kamanîçe’nin fethi hakkında düştüğü tarih o kadar beğenilmişti ki kalenin ana kapısı üzerindeki kitabeye kazınmıştı. Arap alfabesinde harflerin sayısal değerleri olduğu için ölümsüzleştirilmek istenen bir olay hakkında olayın geçtiği Hicri tarihi veren bir kelime oluşturmaya tarih düşürmek; harfleri sayısal değerleriyle hesaplamaya ise “ebced” hesabı denirdi.

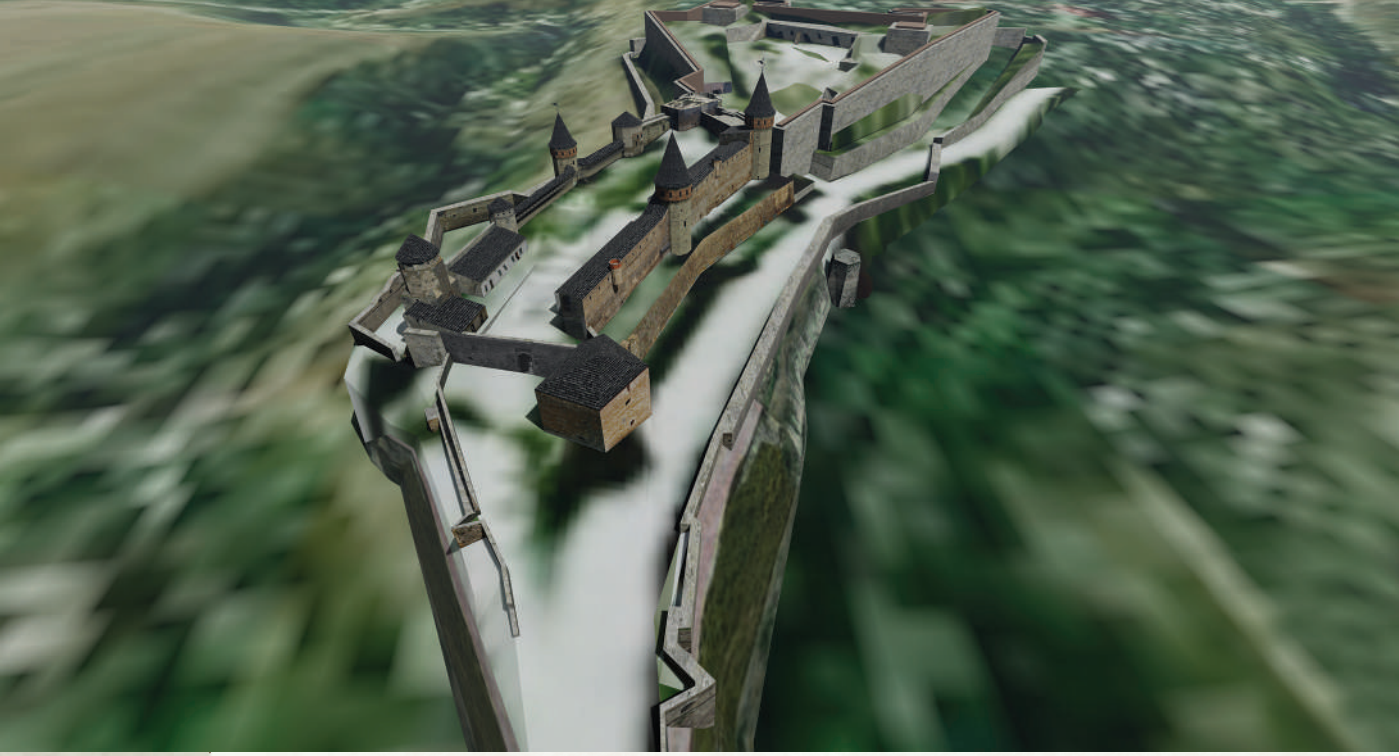
Kamanîçe Kuşatması’nın en kapsamlı Türkçe anlatısı Hacı Ali Efendi tarafından yazılmıştır. Kuşatmada sol kanada komuta eden üçüncü vezir Kara Mustafa Paşa’nın (Merzifonlu) tezkirecisi olan Hacı Ali Efendi kale cengi hususunda tecrübeli bir adamdı. *Tarih-i Kamanîçe* adlı eserinde hamisi Kara Mustafa’yı övme amacı hissedilmektedir. İkinci Viyana Kuşatması’nın asker tarafından hiç sevilmeyen kibirli ve inatçı kumandanı, bu olaydan 11 yıl önce gerçekleşmiş Kamanîçe Kuşatması’nda Hacı Ali Efendi’ye inanacak olursak, orduda pek sevilmektedir. Her gün en ön siperlerdeki askerlerini ziyaret eden, onlarla ölümü göze alıp surların altında top çeken, çadırını kalenin ateş menzili içine kurdurmaktan çekinmeyen bir kumandandır. Kuşatmanın bir başka görgü tanığı ise yedinci vezir olup nişancılık görevini yürüten Abdurrahman Abdi Paşa’dır. Kumandasını üstlenen Vezir-i Azam ve Serdar-ı Ekrem Fazıl Ahmed Paşa’nın üstlendiği merkez koldan kuşatmaya katılmıştı. IV. Mehmed’in emriyle yazdığı *Vekayiname* adlı eserinde bu kuşatmayı görgü tanığı olarak anlatmıştır. Öte yandan bu dönemi incelerken tarihçilerin

Fazıl Ahmed Paşa (1636-1676)

(Gravürcü: Jacob von Sandrart, 1664 dolayları)

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arolsen_Klebeband_02_321.jpg

Eski Kale ve Yeni Tabyanın 3D görünümü

en sık başvurdukları *Zeyl-i Fezleke* adlı eserin yazarı Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa aslında kuşatmaya katılmamıştı. Babadağ'da Valide Sultan Hatice Turhan ile kalmış ve Kamanice Kuşatması'nı anlatırken Hacı Ali Efendi ile Abdi Paşa'nın eserlerini kullanmıştı. Padişahın vaizi meşhur Kadızadeli Vani Mehmed Efendi gibi kuşatmada bulunan önemli şahsiyetlerin görgü tanıklıklarına da başvurmuştu.

Bu eserlerin tamamı Osmanlı edebî usulüne uygun olarak “inşa” tekniği ile yazılmışlardır. Bu teknikte düzyazı (nesir) şiir (nazım) gibi kafiyeli ve redifli yazılır, güçlü anlatım için ses tekrarı (örn.: *harb u darb*) kadar eş anlamlı kelimeler beraberce kullanılır (örn.: *feryâd u figân*) ve teşbih ve mecazın her türüsüne yer verilirdi. Örneğin, topların ateşe başlaması göklerin gürleyip ejderlerin ateş kusması gibidir. Kaleleri nazlı güzellere benzetmek, ele geçirilmelerini “bikri izâle etmek” mecaziyla açıklamak günümüzde bazen anlam bulanıklıklarına yol açarken bazen de modern değerlerle çelişir. O devrin okumuşları için ise zor bir askerî meseleyi anlamak için etkili bir anlatım tekniği idi. Kamanice'nin sadece 1373 ve 1672'de düşürülebilen bir kale olması herhâlde bu cinsiyetçi anlatımlara bir zemin oluşturmaktaydı. Nâbî'nin tabiriyle “feleğin gözü dünyayı devre başladığından beri böylesine metin bir kale görmemişti”:

**Görmemiş çeşm-i felek devr ideli dünyayı
Öyle bir kal'a-yı müstahkem ü müstesnayı**

Nâbî'nin semboller dünyasında Kamanîçe kasabasının ve kalesinin etrafını halka gibi dolanan hendek ve nehir aslında kıymetli hazinesini korumak için kıvrılmış bir yilandı. Veyahut da el değmemiş bakirenin beline dolanmış bir gümüş kemer, bir haleydi. Kasabadaki kiliseler o denli yüksekti ki göğün dördüncü katında ikamet eden Mesih'in ayaklarına erişmekteydiler. Bu tür ifadeler Avrupa'da doğu kültürlerine özgü abartmalar olarak görülürler. Oysa dediğimiz gibi Osmanlı ediplerini kale cengine aşına kılmanın tek yolu *Şehname* kahramanları ile divan şiirinin alışageldik mecazlarından yararlanmaktır. Bunun en güzel ispatı şudur ki teknik ve düz anlatıma sahip Hacı Ali Efendi'nin eseri tek nüsha bulunurken Nâbî'nin fetihnemesinin pek çok nüshaları bulunmaktadır. Silahdar da aslen bir tarih eseri yazdığı hâlde Kamanîçe'nin tasvirini Nâbî'den almaktadır. Bugünkü dilde tasvir aşağıdaki gibidir:²

Bu kalenin metaneti, yüksekliği, sarplığı, berklığı ve muhkemliği o derece idi ki, şehir, yüzük taşı gibi kudret elinden dökülmüş kesme kayalardan sur içinde müstahkemdi. Göklere yükselen kulelerinin hazinesi, ateş soluyan ve zehir saçan ejderha toplarıyla tılsımlanmıştı. Onu çeviren derin mi derin hendeğine göre güneşin ışınları kısa kalıyor, hendeğin dibine uzanamıyordu. Burçlarının boynuna ulaşamıyordu. Hendeğin dibinde korkunç bir halka ile çepeçevre sarılı, bir Kevser ırmağını andıran nehir, gece gündüz akmakta idi, sanki o bulunmaz hazineye çöreklenmiş bir ok yılı, ya da o ayna gibi parıl parıl, gelini bir gümüş kemer gibi sarmıştı; ya da dünyayı aydınlatan ay gibi halede yer tutmuştu. Bu kale yapılarından bu zamana gelinceye dek, ne onun aşıkları aldatan bedeni, başkalarının eline geçip kucaklaşmıştı, ne de bu imkân dünyasında varlık hil'atini giyeli, onun eteğini tutup sahip olacak bir yabancı eli çıkmıştı, öylesine elde edilmesi güç bir kız-oğlan-kızdı. Şehrin içinde şaşılacak denli güzel binalar, görülmedik tapınaklar, yüksek evler ve ulaşılmaz köşkler, güzel yollar, geniş meydanlar, türlü türlü yapılar ve mahalleler, ağzı dar ve havsalası geniş kalemin anlatacağı gibi değildi. Haçlar asılmış olan kiliselerinin kat kat duvarları dördüncü kat göğe yükselmişti, belki de İsa'nın eteğini tutmakta idi. Şehrin kendisiyle iç-hisar arasında bulunan korkunç vadide, su üzerine bir taş ve sağlam köprü yapılmıştı. Ancak o köprüden girilip

2 Yalçınkaya, *Nabî'nin Naşirliği ve Kamanîçe Fetih-namesi*, 231-33; Silahdar, *Zeyl-i Fezleke* [bundan sonra Silahdar], 610 [83a]; alıntı için bkz. Arık, 215-16; Hacı Ali Efendi, *Tarih-i Kamanîçe* (haz. Ayşe Hande Can) [bundan sonra Hacı Ali Efendi]. Okuma hataları nedeniyle krş. Ali Efendi, *Tarih-i Kamanîçe* (haz. Musa Taçkın); Abdurrahman Abdi Paşa, *Vekâyi'-nâme* (haz. Fahri Ç. Derin) [bundan sonra Abdi Paşa].

çıkılacağı için, şehre başka bir yandan yabancıların ayak basmasının yolu yoktu. İç-hisarın batı yanında altı köşeli bir kale gibi bir büyük toprak tabya vardı. O da kale ile aynı yükseklikte idi, onu da derin ve geniş bir hendek kuşatıyordu. Bundan dolayı sarplıkta ve berklikte sonu yoktu. İçindeki topraktan nice tepelikler, sayısı belli birkaç yapı, savaş araç ve gereçleriyle dolu nice kapalı mahzenler vardı. Yine bir taş köprü de tabya ile iç-hisar arasında, bükülmez bir bazu gibi kurulmuştu.

» İDEOLOJİK BOYUT

Kamaniçe Seferi 1621 tarihli Hotin Seferi'nden bu yana Avrupa kıtasında bir padişahın eşliğinde girilen ilk Osmanlı seferiydi. Sultan IV. Mehmed aslında bu sefere tüm ailesini götürmüştü ki bu hiç de alışageldik bir durum değildi. Annesi Valide Sultan (Hatice Turhan Sultan), oğlu Mustafa (ileride II. Mustafa olarak tahta çıktı), iki kız kardeşi ve hasekisi Rabia Gülnuş Emetullah bu uzun ve yorucu sefer yürüyüşünde padişaha eşlik ettiler.

Böyle olunca sefer güzergâhı boyunca IV. Mehmed sultanlara layık Osmanlı ihtişamı ve debdebelerini halka bolca sergileme imkânı buldu. Bunun çeşitli yolları vardı. Hanedanı taşıyan arabalar kaynaklara göre altın parmaklıkları ve gümüş işlemeli yapılmıştı. Şüphesiz bu arabalar yol üzerinde uğranılan kasaba ve kentlerde halkın gözünde Osmanlı hanedanının ihtişamını ispatlamaktaydılar.

Avcı lakabına sahip padişahın tüm güzergâh boyunca avlanması dikkat çeker. Sürgün avı halk ile padişahı bir araya getiren bir etkinlik gibiydi. Civardan toplanan binlerce köylü avlakta bir çember oluşturup av hayvanlarını günlerce ortaya doğru sürerler ve padişah da maiyeti ile

Emetullah Rabia Gülnuş Sultan (ö. 1715)

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arolsen_Klebeband_02_317.jpg

II. Mustafa (1664-1703)

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mustafa_II_dressed_in_full_armour.JPG

birlikte bu hayvanları avlardı. Köylülerin bu zahmetli işten hele ki kış mevsimiyse hoşnut oldukları söylenemezdi elbet ama padişahı görmek, ona dilek ve şikâyetlerini iletme için de yegâne fırsattı. Hatta bu avlarda pek çok gayrimüslim köylünün padişah huzurunda Müslümanlığı kabul etmesi dikkat çekmektedir. Böylece IV. Mehmed'in avı kişisel eğlencenin ötesinde bir iktidar sembolü olarak görüldüğü anlaşılıyor.

Kamaniçe Seferi hanedanı halkın gözünde yüceltmenin ötesinde başka ideolojik amaçlara da hizmet etmekteydi. Lviv'in (Lvov) 100 km ve Krakov'un 200 km güneydoğusunda bulunan Kamaniçe, Podolya denilen tarihî idari-coğrafi bölgenin merkezi kabul ediliyordu. Bu bölge tarafların gözünde Akdeniz'de asırlardır süren Müslüman-Hristiyan çekişmesinin kuzey uzantısıydı. Güneyde Malta ve Venedik, merkezde Hırvatlar ve Osmanlıların Nemçe dedikleri Avusturya merkezli Habsburg İmparatorluğu, kuzeyde Lehler Müslümanların önünde İskender seddi gibi dikilen bir Katolik set (*Antimurale Chritianitatis*) oluşturmuşlardı. Kamaniçe tıpkı Malta'nın meşhur La Valletta'sı gibi "barbar Türkün" karşısında dikilen bir Leh kalesiydi. Osmanlıların gözünde ise Kuzey Avrupa'nın kilidiydi.³

Hatice Turhan Sultan (1627-1683)

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Demir_Laydi.png

Kamaniçe Seferi'ne katılıp yazanlar belli bir dinî-ideolojik görüşü paylaşmaktadırlar. IV. Mehmed'in saltanatında şekillenen bu görüş padişahı harem kadınlarının etkisinden kurtulup payitahtını gaza kapısı Edirne'ye taşıyan güçlü bir hükümdar olarak sunar. IV. Murat devrinde Bağdat'ın yeniden fethiyle zirvesine ulaşan kısa bir dönem hariç tüm 17. yüzyıl çocuk yaşta olan veya akıl sağlığı olmayan zayıf padişahlar, güçlü harem ağaları, İstanbul'da Kapıkulu ve Anadolu'da Celali isyanlarıyla şekillenmişti. Bu nedenle IV. Mehmed'in saltanatı imparatorluğun istikrara kavuştuğu ve fütuhatin yeniden başladığı bir devir olarak düşünülmekteydi. Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra III.

3 Doğru, 11-19; Kołodziejczyk, "Ottoman Podillja", 90-92.

Köprülü Mehmed Paşa
(1575-1661)

Kaynak: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mehmedpasha.jpg>

Mehmed (1596 Eğri Seferi), II. Osman (1621 Hotin Seferi) ve IV. Murad (1635 Revan ve 1638 Bağdat seferleri) gibi sefere gidip zafer kazandığı için “gazi” olarak anılan padişahlar olmuştu. Fakat IV. Mehmed daha sefere gitmeden Şeyhülislam fetvasıyla resmen gazi ilan edilmiş bir padişahı. Bunun nedeni 1658’de Köprülü Mehmed Paşa’nın Erdel (Transilvanya) taraflarında Yano-va’yı fethettiği vakitlerde Abaza Hasan Paşa’nın onun sadrazamlıktan azledilip idam edilmesi talebiyle ayaklanmasıydı. Neredeyse tüm Anadolu paşalarını etrafında toplamış, “Rumeli onlarınsa Anadolu bizimdir” diyordu. IV. Mehmed’in bizzat sefere çıkması ancak Kamanice Seferi ile gerçekleşti. Bu sefer onun için gazi olduğunu dosta düşmana ispatlama fırsatı olacaktı.

Günümüzde IV. Mehmed ava düşkün, devlet işlerini tamamen Köprülülere bırakmış zayıf bir padişah olarak görülmektedir. Bu algı hiç kuşkusuz onun tahttan indirilmesine yol açan Viyana Bozgunu ve devamında gelen askerî yenilgilerden kaynaklanmaktaydı. Gelgelelim hiç değilse 1683 tarihine dek içeride “sapkınlarla” dışarıda Hristiyanlarla savaşan ideal bir padişah olarak betimlenmiştir. Onun baş propagandacısı Abdurrahman Abdi Paşa Kamanice’nin, “diyanetli ve kerametli” padişahın Allah’a tevekkülü ile fethedildiğini öne sürer. Ordunun Kamanice Seferi’ne resmen çıkışı vesilesiyle 7 Mayıs 1672’de düzenlenen törenler bu algının somut örneğidir. Sonuçta çok uzun zamandır ordu padişah ile sefere çıkmıyordu. Dolayısıyla bu törene büyük önem verilmiştir. Edirne’de düzenlenen alay o devrin fütühatçı siyasete gönül vermiş devlet ricaline hâkim Osmanlı kadimciliği (Kanuni dönemine öykünme) ile dinî uyanışa (Kadızedeli hareketi) göndermelerle doludur. Tüm asır boyunca kadim Osmanlı’ya geri dönmeyi savunan ve bunun yollarını öneren pek çok nasihatname kaleme alınmıştı. Siyasetin istikrara kavuşması ile birlikte IV. Mehmed devrinde artık eski şaşaalı günlere dönmek mümkün gözüküyordu.

Dinî uyanışa gelince, nice zamandır Kadızadelilerin siyasette hissedilir etkisi vardı. 1670’lerde başını padişahın vaizi Vanî (Vanlı) Mehmed Efendi’nin çektiği Kadızadelilere göre imparatorluğun

Jean Baptiste Vanmour'un "Dansende Derwisjen" adlı tablosunda (1720-1737) semazenler

Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dansende_derwisjen_Rijksmuseum_SK-A-4081.jpeg

baş düşmanları uç bölgeleri tehdit eden “kafir” devletler ile içerde nizami tehdit eden dindışı icatlardı ki pek çok Sufi geleneğine (Mevlevilerin sema-sına varıncaya kadar), tütün ve kahve kullanımına karşı adeta savaş ilan etmişlerdi. Kullandığımız tüm Osmanlı kaynakları Vanî Mehmet Efendi'den hürmetle bahsetmektedirler; vaazlarının rical ve asker üzerindeki tesirinin çok güçlü olduğu bu kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Eski çağların Osmanlı ihtişamının yegâne iki özelliği olarak askerî zaferler ve dünyevi nimetlerin tüketiminde tevazu göstermeye dayalı dindarlık öne çıkartılmıştı. Edirne'de düzenlenen resmigeçitte ricalin mütevazı giyimleri ile emirlerindeki maiyet birliklerinin mükemmel zırları ve takımları tam bir tezat teşkil ediyordu. Verilen mesaj gayet açıktı aslında: Tüm zenginlik gaza uğruna harcanmalı! Töreni izleyip yazan Osmanlılar dindarlık gösterisini ve askerî mükemmeliyetçiliği Fars efsanesi *Şehname*'ye atıflarla övmüşlerdi. Buna güzel bir